

Monumentnummer*: 516360

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82760/196

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Lytsewierrum Súdwest-Fryslân Fryslân

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Oosterend	F			435
Oosterend	F			436

Omschrijving**

Inleiding

De grote AMERIKAANSE WINDMOTOR is een markant herkenningspunt in het rond Lutkewierum gelegen weidegebied.

De naar Amerikaans model ontstane windmolen van het type "Herkules Metallicus Windturbine" is in Duitsland gefabriceerd door de "Vereinigde Windturbine Werke AG" te Dresden. De molen werd geïmporteerd door de Rotterdamse handelsmaatschappij R.S. Stokvis & Zonen Ltd. en in 1922 gebouwd voor de bemaling van de "Grote Wierumpolder". De molen werd gebouwd tezamen met de bestaande windmotor onder Tirns (Tirnserpolder) en de windmotor van de Sneekerpolder. Hiervan rest nog de onderbouw.

De molens werden gebouwd te vervanging van twee windmotoren, twee grote traditionele windwatermolens en 36 kleine traditionele windwatermolens.

Omschrijving

De 14 meter hoge toren staat in een uit beton opgetrokken fundering. Op de fundering is een betonnen onderbouw aangebracht voorzien van een betonnen dak. De onderbouw is voorzien van drie houten vierruitsramen in stalen kozijnen. Aan een zijde een in een stalen kozijn aangebrachte houten toegangsdeur. In opvallende letters is in een van de zijvlakken van de onderbouw aangebracht "Waterschap Scharnegoutum c.a.". Links naast de deur een hardstenen gedenksteen met hierin de volgende tekst:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Gesticht Anno 1922 het bestuur K.M.Galama voorz.

K.Y.Vellenga P.Y.Andela D.Folkerts secr.

A.Hoekstra arch.

De voorwaterloop is voorzien van een stalen krooshek en een dubbele schotbalkspanning. De stalen vijzel is gelegen in een betonnen vijzelbak met houten deksels. Naast de molen zijn stalen schuiven aangebracht waarmee verschillende bemalingspeilen kunnen worden geregeld. De molen is hiermee in staat diverse bemalingsgebieden met een ander polderpeil te bemalen. De betonnen achterwaterloop is voorzien van een houten wachtdeur. De molen maalt uit op de "Oude Rijd" (Friese boezem). De stalen toren heeft een ladder en een zeer hoog gelegen stelling. De stelling bestaat uit stalen liggers, een houten dek en een stalen hekwerk. Aan de bovenzijde van de toren is een op kogellagers draaiend gietstalen motorlichaam aangebracht. Het na restauratie (1998) weer dertig gegalvaniseerde stalen bladen tellende windrad heeft een diameter van 11 meter. Het rad bestaat uit tien straalarmen waartussen segmenten met ieder drie bladen verbonden door drie ringen zijn aangebracht. De molen is voorzien van twee vanen: een hoofdvaan en een zijvaan. De eerste dient voor de zelfregeling naar de windrichting, de tweede voor zelfregeling naar windsterkte. De molen is voorzien van een gietstalen gaande werk en stalen spillen. In 1931 werd een zgn. gecombineerde bemaling aangebracht. D.w.z. de vijzel kan zowel op windkracht (hoofdbemaling) als door een elektromotor (hulpbemaling) worden aangedreven. Met zijn grote diameter en zijn zeer hoge toren is dit de hoogste Amerikaanse windmotor van Nederland.

Waardering

De zogenaamde Amerikaanse windmotor uit het begin van de 20e eeuw is van algemeen cultuurhistorisch en industrieel-archeologisch belang:

- voor de geschiedenis van de industriële archeologie van Nederland, in het bijzonder van die der windmotoren;
- voor de ontwikkeling van de vroeg-20e-eeuwse Nederlandse bemalingstechniek met gebruikmaking van Amerikaans model windmolens;
- als molentype kenmerkend voor de fase tussen windmolenbemaling en motorbemaling;
- vanwege zijn rol in het ontstaan van de bemalinggeschiedenis van het bemalingsgebied "Groote Wierumerpolder" van het voormalige Waterschap Scharnegoutum c.a. en later het Waterschap "Marne-Middelsee";
- omdat hij behoort tot de groep van inmiddels zeldzaam geworden grote "Herkules" windmotoren;
- vanwege zijn landschappelijke betekenis als markant herkenningspunt in het rond Lutkewierum gelegen weidegebied.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie- en poldermolens

Functie

Molens

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument